

Okruhy ke státní závěrečné zkoušce

Název studijního oboru	Speciální pedagogika pro vychovatele
Kód studijního oboru	7506R029
Typ studia	bakalářský
Forma studia	prezenční a kombinovaná
Specializace	Etopedie a psychopedie
Platnost od	1. 11. 2020

SPECIÁLNÍ A INTEGRATIVNÍ SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKA

1. Základní pojmy speciální pedagogiky.

Předmět, předmět péče, cíle, úkoly, metody oboru. Postavení speciální pedagogiky v soustavě věd. Systém speciální pedagogiky – vnitřní členění speciální pedagogiky na dílčí vědní obory, a stručná charakteristika cílových skupin těchto dílčích oborů. Pojetí normy a normality ve speciální pedagogice.

2. Historie vědního oboru speciální pedagogika ve světě a v České republice.

Historický vývoj speciální pedagogiky jako vědy. Významné osobnosti – zástupci jednotlivých vědních oborů speciální pedagogiky a jejich přínos pro speciálněpedagogickou teorii a praxi.

3. Proces socializace a resocializace lidí se speciálními potřebami.

Objasnění pojmů socializace a resocializace. Sociální učení – definice, nástroje, prostředky, fáze. Vývojová podmíněnost člověka v oblasti sociálního učení. Vývoj „já“ v pojetí hlavních teorií osobnosti.

4. Integrace a inkluze.

Objasnění pojmů integrace, inkluze. Ideové pojetí inkluze. Definice školské integrace/inkluze. Změna v pojetí role učitele, žáka, rodiny, vzdělávacího procesu a poradenských služeb v procesu přechodu od integrace k inkluzi.

5. Podmínky pro inkluzivní edukaci v České republice.

Zakotvení inkluzivního/společného vzdělávání v aktuálně platné legislativě České republiky. Podmínky úspěšné inkluze směrem k dítěti/žákovi, k jeho rodičům, k rodičům ostatních dětí/žáků, k učitelům a škole, k poradenským pracovištím. Podpůrná opatření a jejich uplatnění u dětí/žáků s různými typy speciálních vzdělávacích potřeb. Formy vzdělávání dětí/žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

6. Kurikulární dokumenty v edukačním procesu dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Strategické a koncepční dokumenty. Rámcové vzdělávací programy a jejich systém. Školní vzdělávací program.

7. Systém poradenství ve školství.

Školská poradenská zařízení, střediska výchovné péče, školní poradenské pracoviště a jejich úloha ve vzdělávání dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

8. Sociální služby.

Vymezení sociálních služeb dle aktuálně platné legislativy. Druhy sociálních služeb, jejich význam. Sociální služby ve vztahu k jedincům se speciálními potřebami.

9. Moderní trendy v péči o jedince se speciálními potřebami.

Přehled nejvýznamnějších trendů. Proměna paradigmatu speciální pedagogiky. Transformace postavení člověka s postižením v české laické i odborné společnosti.

10. Role a úloha speciálního pedagoga a dalších aktérů vzdělávání dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Speciální pedagog, jeho kvalifikační a osobnostní předpoklady. Zákonný zástupce dítěte, ředitel školy, učitel, školní poradenské pracoviště, školské poradenské zařízení, OSPOD a další.

11. Lidé mimořádně nadaní.

Vymezení problematiky nadání, talentu, schopností, vloh. Charakteristické projevy chování nadaného jedince v jednotlivých vývojových fázích. Specifika edukace nadaných jedinců, vhodné organizační formy vzdělávání.

12. Lidé se sluchovým postižením.

Pojmové vymezení disciplíny surdopedie. Etiologie, klasifikace, symptomatologie, zásady edukace a všeobecného rozvoje. Specifika komunikace s jedinci se sluchovým postižením.

13. Lidé se zrakovým postižením.

Pojmové vymezení disciplíny tyflopédie. Etiologie, klasifikace, symptomatologie, zásady edukace a všeobecného rozvoje. Specifika komunikace s jedinci se zrakovým postižením.

14. Lidé s tělesným postižením.

Pojmové vymezení disciplíny somatopedie. Etiologie, klasifikace, symptomatologie, zásady edukace a všeobecného rozvoje. Specifika komunikace s jedinci s tělesným postižením.

15. Lidé s chronickou nemocí.

Etiologie, symptomatologie, definice chronicity, zásady edukace a všeobecného rozvoje. Specifika komunikace s jedinci s chronickou nemocí. Léčba a adaptace na nemoc (adaptační fáze rodiny a nemocného dítěte). Školy při zdravotnických zařízeních, jejich význam a úkoly. Herní terapie, osobnost herního terapeuta.

16. Lidé s vícenásobným postižením.

Pojmové vymezení, etiologie, klasifikace, symptomatologie, zásady edukace a všeobecného rozvoje. Specifika komunikace s jedinci s vícenásobným postižením.

17. Lidé se specifickými poruchami učení.

Pojmové vymezení specifických poruch učení. Etiologie, klasifikace, symptomatologie, zásady edukace a všeobecného rozvoje, doporučené postupy pro práci s dětmi a žáky se specifickými poruchami učení ve školním věku.

18. Lateralita

Pojmové vymezení, typy a stupně lateralit. Změna pohledu na lateralitu v historii. Vztah lateralit a komunikace. Diagnostika lateralit. Možné sekundární důsledky nerespektování preference dominantní ruky. Doporučené postupy pro práci s dětmi, které preferují levou ruku.

19. Lidé se sociokulturním znevýhodněním.

Definice sociokulturního znevýhodnění, funkce přípravné třídy základní školy a její legislativní zakotvení. Strategie ve vzdělávání minorit.

20. Lidé v seniorském věku.

Pojmové vymezení stáří a stárnutí, gerontologie, geriatrie, gerontagogika. Charakteristika lidí v období senia, zásady komunikace. Potřeby seniorů a jejich rodin. Cíle a funkce speciálněpedagogického působení.

21. Lidé s ADHD, ADD

Pojmové vymezení ADHD, ADD etiologie, symptomatologie, zásady komunikace. Doporučené postupy pro práci s dětmi a žáky s ADHD a ADD ve školním věku.

22. Speciálněpedagogická diagnostika.

Definice diagnostiky, diagnózy, druhy diagnostiky, speciálněpedagogická diagnostika dle zaměření. Úkoly speciálněpedagogické diagnostiky v raném, předškolním a školním věku. Vztah diagnostiky a poradenství.

23. Ontogeneze dítěte s postižením a raná péče.

Specifika vývoje dítěte s postižením. Rodičovství a sourozenectví ve vztahu k dítěti s postižením. Charakteristika rané péče jakožto sociální služby, cílové skupiny, oblasti podpory, průběh poskytování služby, principy rané péče.

24. Terapie a terapeutické přístupy ve speciální pedagogice.

Charakteristika nejčastěji používaných terapií a terapeutických přístupů (jejich vymezení, obsah, formy, metody, prostředky, cíle).

25. Lidé s narušenou komunikační schopností.

Pojmové vymezení disciplíny logopedie. Etiologie, klasifikace, symptomatologie, zásady edukace a všeobecného rozvoje. Symptomatické vady řeči.

PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU

1. Pedagogika a její základní kategorie.

Pedagogika jako věda, její vztah k dalším vědním disciplínám. Struktura pedagogiky. Význam pedagogické teorie pro výchovně vzdělávací praxi. Základní pedagogické pojmy (vzdělání, výchovně-vzdělávací proces, subjekt, objekt ad.).

2. Smysl a podmínky výchovy – úloha výchovy v životě jedince a společnosti.

Definice výchovy, funkce výchovy, činitelé, principy a formy výchovy.

3. Hlavní složky výchovy v širším smyslu.

Složky výchovy. Výchovné cíle a jejich hierarchie. Sebevýchova. Současné úkoly a trendy ve vzdělávání a výchově.

4. Historie výchovy ve volném čase a vývoj pedagogiky volného času.

Přehled vzniku a vývoje pedagogiky volného času. Pojetí pedagogiky volného času u nás a v zahraničí.

5. Pedagogika volného času v systému společenských věd.

Pedagogická, psychologická, sociologická a filozofická determinace pedagogiky volného času.

6. Principy pedagogiky volného času.

Charakteristika principů pedagogiky volného času.

7. Funkce a požadavky výchovy ve volném čase.

Charakteristika funkcí, přehled požadavků. Moderní význam volného času.

8. Obsah výchovy ve volném čase.

Skupiny činností, které tvoří obsah výchovy ve volném čase. Časová kompetence jako nový cíl pedagogiky volného času.

9. Volný čas a volnočasové aktivity s ohledem na jednotlivá vývojová období člověka.

Charakteristika jednotlivých období z pohledu vývojové psychologie. Práce s vývojovými specifiky ve volném čase.

10. Specifika volného času v současné společnosti.

Privatizace a individualizace volného času. Volný čas jako potenciál kvality života. Oblasti volného času důležité pro současné mladé lidi. Rodina a její role ve volnočasové výchově.

11. Význam hry.

Definice her a jejich atributy. Význam hry. Hra a hračka.

12. Příprava a vedení volnočasových akcí.

Chronologie přípravy akce, vyhodnocení, zpětná vazba. Zajišťování akce v jednotlivých oblastech (výchové, personální, ekonomické, zdravotní, technické apod.). Specifika při práci s lidmi se speciálními potřebami.

13. Osobnost pedagoga volného času.

Odborné znalosti, osobnostní předpoklady. Styly vedení skupiny, klima ve skupině. Využití pedagogické diagnostiky při výchově ve volném čase. Pracovníci ve sféře volného času, jejich přehled a kvalifikační předpoklady.

14. Zážitková pedagogika.

Historie zážitkové pedagogiky. Principy a metody zážitkové pedagogiky. Význam zážitku v současné volnočasové výchově. Organizace tradičně spojené se zážitkovou pedagogikou.

15. Volnočasové aktivity se zaměřením na seniorský věk.

Význam volnočasových aktivit pro lidi seniorského věku. Konkrétní aktivity, kluby, spolky, organizace, soutěže.

16. Animace v pedagogice volného času.

Vývoj a směry animace, druhy animace a jejich význam ve volnočasové pedagogice.

17. Práce se skupinou ve volném čase

Typy sociálních skupin. Rozvoj skupiny. Skupinová dynamika.

18. Pedagogická komunikace a interakce ve volném čase.

Specifika a zásady pedagogické komunikace ve volném čase. Roviny komunikace. Problém kázně a svobody ve výchově. Autorita vychovatele.

19. Organizace a instituce působící v oblasti výchovy ve volném čase.

20. Výchova ve volném čase ve vztahu k aktuální legislativě.

21. Jedinci se speciálními potřebami ve volném čase.

Volný čas jako prostor pro inkluzi versus trávení volného času v homogenních skupinách jedinců se stejným typem speciálních potřeb. Výhody a nevýhody.

22. Volnočasové aktivity lidí s tělesným, mentálním a kombinovaným postižením.

Význam, konkrétní aktivity, kluby, spolky, organizace, soutěže.

23. Volnočasové aktivity lidí se zrakovým a sluchovým postižením.

Význam, konkrétní aktivity, kluby, spolky, organizace, soutěže.

24. Využití dramatické výchovy a expresivních terapií ve výchově ve volném čase.

Dramatická výchova v systému výchovy. Metody a techniky využitelné pro lidi se speciálními potřebami. Přehled expresivních terapií a jejich využitelnost ve volnočasové výchově, s akcentem na jedince se speciálními potřebami.

25. Moderní trendy v pedagogice volného času

Přehled aktuálních trendů, přístupů, metod, technik.

PSYCHOPEDIE

1. Psychopedie jako vědní obor.

Předmět, cíle, tendence a úkoly psychopedie, její historický vývoj. Odborná terminologie. Postavení v soustavě věd, vztah k jiným vědám. Významné osobnosti světové a naší psychopedie. Významné dokumenty a organizace ve vztahu k lidem s mentálním postižením.

2. Vymezení základních psychopedických pojmů.

Mentální postižení, mentální retardace, zdánlivá mentální retardace, demence. Prevalence, diferenciální diagnostika.

3. Mentální retardace.

Klasifikace dle aktuálně platné revize Mezinárodní klasifikace nemocí. Charakteristika jednotlivých stupňů mentální retardace dle úrovně myšlení, řeči, psychického a somatického vývoje, emocí, chování, možností výchovy a vzdělávání.

4. Aspekty kvality života lidí s mentálním postižením.

Optimální saturace potřeb člověka s mentálním postižením. Nároky na ochranu důstojnosti a podpora maximálního možného rozvoje. Dynamická diagnostika.

5. Socializace lidí s mentálním postižením.

Specifika procesu socializace u lidí s mentálním postižením. Osamostatňování od pečující osoby i od rodiny, profesní role a její význam. Prevence stigmatizace.

6. Dospělost a stáří lidí s mentálním postižením.

Specifika dospělosti a stáří u lidí s mentálním postižením. Podpora lidí s mentálním postižením v dospělosti a stáří. Problematika demence.

7. Lidé s Downovým syndromem.

Typické znaky Downova syndromu. Lidé s Downovým syndromem a jejich specifické postavení mezi lidmi s mentálním postižením. Možnosti jejich edukace a všeobecného rozvoje.

8. Lidé s pervazivními vývojovými poruchami s důrazem na poruchy autistického spektra (PAS).

Etiologie, klasifikace a symptomatologie jednotlivých pervazivních vývojových poruch, s důrazem na PAS.

9. Edukace a všeobecný rozvoj lidí s poruchami autistického spektra.

Specifika edukace, zásady, metody.

10. Edukace lidí s lehkým mentálním postižením.

Specifika edukace. Předškolní, základní a střední vzdělávání lidí s lehkým mentálním postižením dle aktuální legislativy. Optimalizace vzdělávacích cílů a jejich saturace prostřednictvím podpůrných opatření.

11. Edukace lidí se středně těžkým mentálním postižením.

Specifika edukace. Předškolní, základní a střední vzdělávání lidí se středně těžkým mentálním postižením dle aktuální legislativy.

12. Edukace lidí s těžkým a hlubokým mentálním postižením.

Specifika edukace. Předškolní, základní a střední vzdělávání lidí s těžkým a hlubokým mentálním postižením dle aktuální legislativy.

13. Edukace žáků s kognitivními schopnostmi na hranici podprůměru.

Speciální vzdělávací potřeby této cílové skupiny a jejich uspokojování ve výchově a vzdělávání. Možnosti pedagogické intervence. Prevence selhávání u dětí ohrožených školním neúspěchem.

14. Role asistenta pedagoga ve vzdělávání žáků s mentálním postižením.

Vymezení role asistenta pedagoga, jeho náplň práce, kompetence a spolupráce s učitelem. Modifikace přístupu asistenta pedagoga k žákům s mentálním postižením při zohlednění jejich vzdělávacích možností.

15. Žák s mentálním a kombinovaným postižením v základní škole speciální.

Rozumová, řečová, smyslová, hudební, výtvarná, pohybová a pracovní výchova.

16. Dospělý člověk s mentální retardací.

Ekonomické a humanitární cíle v celoživotním vzdělávání. Partnerství, rodičovství a sexualita. Etické aspekty ve vztahu k objektivní a subjektivní kvalitě života dospělého člověka s mentální retardací.

17. Komunikace lidí s mentálním postižením.

Symptomatické poruchy řeči. Systémy alternativní a augmentativní komunikace a jejich vhodnost pro jedince s mentálním postižením.

18. Sociální služby ve vztahu k lidem s mentálním postižením.

Charakteristika služeb pro lidi s mentální retardací a pro lidi s demencí.

19. Koncept bazální stimulace a Snoezelen.

Podstata bazální stimulace a Snoezelenu, jejich využití u lidí s mentálním a kombinovaným postižením.

20. Systém škol a zařízení pro vzdělávání a výchovu lidí s mentálním postižením dle stupně postižení.

Společné vzdělávání. Vzdělávání ve školách zřizovaných pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Možnosti dalšího vzdělávání a celoživotního vzdělávání.

21. Aktuální trendy v péči o lidi s mentálním postižením.

Transformace přístupu k lidem s mentálním postižením. Přehled trendů.

22. Volnočasové aktivity lidí s mentálním postižením.

Specifika a význam využívání volného času u osob s mentálním postižením. Konkrétní aktivity.

23. Poradenské služby pro lidi s mentálním postižením a jejich rodiny.

24. Předprofesní příprava a pracovní uplatnění lidí s mentálním postižením.

25. Komplexní rehabilitace lidí s mentálním postižením

Komplexní rehabilitace, její dílčí složky, metody, zásady a formy ve vztahu k lidem s mentálním postižením. Etické zásady v psychopedii.

ETOPEDIE

1. Etopedie jako vědní obor.

Terminologie etopedie, předmět, cíle, úkoly, postavení v systému speciální pedagogiky, vztah k ostatním vědám, teorie a praxe etopedie.

2. Historický kontext přístupů společnosti k lidem s poruchami chování.

Významné tuzemské a světové osobnosti podílející se na rozvoji oboru, počátky ústavní péče. Současné trendy.

3. Vymezení termínu porucha chování z pohledu různých vědních oborů.

Základní charakteristika poruch chování, klasifikace. Etiologické faktory poruch chování.

4. Otázka normy a normality.

Vývojová podmíněnost socializačního procesu u člověka bez a s dispozicí k poruše chování. Charakteristika projevů (raný školní věk, střední školní věk, puberta). Vývoj poruch chování, vliv sociálního prostředí.

5. Sociální deviace.

Příklady teorií deviantního chování. Hodnoty a hodnotová orientace člověka. Syndrom naučené bezmocnosti, sociální začlenění, vztah k celoživotnímu vzdělávání.

6. Otázka autoregulace a sebehodnocení člověka.

Člověk s dispozicí k poruše chování a poruchou chování s dopadem pro oblasti sekundárního a terciárního vzdělávání. Otázka motivace. Individuální a sociální rozměr chování.

7. Diagnostické ústavy a střediska výchovné péče.

Druhy diagnostických pobytů, jejich význam, diagnostické metody, spolupráce s jinými institucemi. Úloha sociálního pracovníka při ovlivňování jedince a jeho rodiny. Možnosti a principy krátkodobé a ambulantní péče v etopedii. Střediska výchovné péče – úloha preventivních a krizových oddělení v resocializaci.

8. Ústavní a ochranná výchova. Náhradní rodinná péče.

Legislativní zakotvení, přehled zařízení určených k realizaci ochranné a ústavní výchovy dle věku klienta a dle zřizovatele. Resocializační přístupy v zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Formy náhradní rodinné péče a jejich charakteristika.

9. Osobnost mladistvého pachatele trestných činů.

Probační a mediační služba. Alternativní tresty uplatňované u mladistvých. Program zacházení.

10. Kriminalita mladistvých.

Otázka trestní odpovědnosti dětí a mladistvých. Legislativní ošetření v České republice.

11. Poruchy chování s lepší a s horší prognózou.

Klasifikace, diagnostika a diferenciací jednotlivých poruch chování s lepší a s horší prognózou.

12. Poruchy chování antisociálního rázu se zaměřením na mladistvé.

Obecná charakteristika antisociálního chování. Problematika agresivity a šikany, podstata agrese, druhy, skupinová dynamika šikanování, stupně šikany a jejich charakteristika, destruktivní účinky šikany.

13. Poruchy chování asociálního rázu.

Problematika lhaní, záškoláctví, krádeží, útěků. Způsoby řešení. Souvislost s otázkou sociální exkluze.

14. Děti s poruchami chování ze sociokulturně znevýhodněného prostředí.

15. Opoziční chování a neposlušnost.

Poruchy chování spojené s konfliktem s autoritou.

16. Sociální dovednosti učitele a vychovatele v procesu edukace.

Strategie řízení chování ve třídě, při akcích mimo školní prostředí, při volnočasových aktivitách. Společný postup školy a rodiny v podpoře dětí a žáků s poruchou chování. Edukační strategie ve třídách s žáky s poruchami emocí nebo chování – diagnostika, plánování dlouhodobé, krátkodobé, IVP, bodové systémy podpory žádoucího chování.

17. Prevence toxikomanií.

Metodické přístupy v oblasti primární, sekundární a terciární prevence. Peer programy. Nízkoprahová zařízení. Terénní práce. K-centra.

18. Zneužívání a závislost na návykových látkách.

Specifika prevence, vývoj, intervence a rehabilitace v individuální a sociální rovině, vliv závislostního chování na edukaci.

19. Hyperkinetické poruchy chování.

Charakteristika, etiologie, výskyt, vztah k poruchám chování nespecifického rázu. Hyperkinetická porucha jako prediktor poruch chování. Prevence kázeňských problémů u dětí s hyperkinetickou poruchou v rámci školy.

20. Úzkostné poruchy.

Generalizovaná úzkostná porucha, specifické úzkostné poruchy. Deprese v dětském věku. Osobnost dítěte s narušeným citovým prožíváním v prostředí školy. Léčba a pedagogický přístup k žákům s poruchami prožívání.

21. Poruchy osobnosti ve vztahu k poruchám chování u dospělých.

Disociální porucha osobnosti z pohledu MKN-10.

22. Sociálně patologické jevy.

Členství v závadové partě. Organizovaná kriminalita. Vandalismus. Psychické procesy – dynamika psychických funkcí v zátěžových situacích.

23. Role nevládních organizací při edukaci jedinců s dispozicí k poruchám chování.

Konkrétní organizace a charakteristika jejich činnosti.

24. Osobnost člověka s poruchami chování.

Preventivní zaměření práce s člověkem s poruchami chování jako předpoklad zlepšení jeho kvality života. Syndrom naučené bezmocnosti, sociální začlenění, vztah k celoživotnímu vzdělávání, systém obran.

25. Azylové řízení v České republice.

Žáci – cizinci ve škole v České republice. Kulturní odlišnosti, stereotypy a předsudky a způsob práce s nimi, interkulturní výchova a vzdělávání.

Obsahová správnost	
Předkládající katedra	KSS
Jméno předkladatele	Mgr. Hana Ryšlavá, Ph.D.